

Kápolnás Olivér

Egy mongol nyelvű buddhista áldozat Jiaqing császárhoz¹

Az uralkodók tisztelete és a szakralitásukba vetett hit számos kultúrában megtalálható. Úgy tartották, hogy a nép jóléte és boldogsága nagyban függ uralkodójától: nemcsak az általa hozott törvények és rendelkezések miatt, hanem a természetre és a természetfelettire gyakorolt hatása révén is.²

A 18–19. században egyértelműen kimutatható a mandzsu uralkodók valódi rendszerben értelmezett tisztelete. Ennek eredetét érdemes megvizsgálni.³

<http://dx.doi.org/10.24391/KELETKUT.2017.2.103>

¹ A tanulmány az OTKA K116568-as pályázatának támogatásával készült.

² Bővebben ld. James George Frazer, *Az aranyág*. Budapest, 2002, 62 skk; Klaniczay Gábor, *Az uralkodók szentsége a középkorban*. Budapest, 2000, 11 skk. Két példát hoznék fel az uralkodók hatására, az egyik részlet Gentil da Montefiore bíboros egy koronázási szertartás alkalmából mondott beszédéből: „Törvényes utódokat hagytak maguk után, akiknek dicséretes uralkodása alatt termékenyen virágzott ez a királyság, édes békében élhetett, és lakosait a lelkek egysége forrasztotta egybe. De amióta idegen királyok bitorolták a trónt, a termékenységet meddőség, a béke édességét a vihar lármája, a lelkek egyetértését a gyűlöletes széthúzás váltotta fel.” (Klaniczay Gábor fordítása, Klaniczay, i. m., 11.) A másik részlet a *Manju i yargiyan kooli* (A mandzsuk igaz története) című műből származik, itt pont fordítva, a (későbbi) legitim uralkodó előtti állapotokból indul ki a mű: „Abban az időben [16. század második fele] minden hatalom zűrzavarba sülyedt. [...] A rablók és a csalók méhként csoportokba verődbe rajzottak. Mindenki saját magát kánnak, bejlének vagy ambannak nevezte, minden falu főnöke, minden nemzetség vezetője egymással harcban állt, a testvérek egymást öldösték, a családok, az erős és hatalmas emberek a gyengéket és korlátozottakat elnyomták, kirabolták és megölték. Hatalmas káosz volt. Ezekben a zűrzavaros tartományokban teremtett rendet Nurhacsi. Akik ellenálltak, azokat katonai erővel győzte le, akik engedelmeskedtek, azokat pedig az erényeivel hódoltatta be, majd a Ming-birodalmat kezdte meghódítani.” *Tere fonde babai gurun facuhün ofi*. [...] *hülha holo hibsui ejen i gese der seme dekdefi meni meni beye be tukiyeji han . beile . amban seme gašan tome ejen . mukün tome uju ofi ishunde dailame afame . ahün deo i dolo wame . uksun geren . hūsun etuhun niyalma . yadalinggū budun be gidašame durime cuwangname . ambula facuhün bihe . tere babai facuhün gurun be manju gurun i taizu genggiyen han fudasihün ningge be coohai horon i dailame . ijishün ningge be erdemui dahabume uhe obufi . daiming gurun be dailame deribufi*. (*Manju i yargiyan kooli*. H. n., 1781, 20–21.). A kínai civilizációban a konfuciuszi hagyományok alapján a rendhez és békéhez az uralkodónak szertartásokat is be kellett mutatnia, létezése önmagában nem volt elegendő: „Amikor a régi uralkodók székhelyük külvárosában bemutatták az áldozatot az isteneknek, a szél és az eső szabályossá vált, a hideg és a meleg pedig a megfelelő évszakban érkezett meg. Így a bölcs uralkodónak csak állnia kellett, arccal dél felé fordulva, s a világban rend uralkodott.” (Részlet a Szertartások feljegyzéseiből (Li ji 礼记), idézi: Raymond Dawson, *A kínai civilizáció világa*. Budapest, 2002, 26–27.).

³ A kérdésfelvetés párhuzamaként említhetjük a magyar Árpád-ház tiszteletét és szentségét.

A mandzsuk 1644-ben vonultak be Pekingbe, amit hamarosan birodalmuk központjává tettek. A buddhizmussal feltehetően az 1620-as évektől volt közelebbi kapcsolatuk.⁴ Arra kell keresni a választ, hogy az első (proto)mandzsus⁵ uralkodónak, Nurhacsinak (megh. 1626) volt-e még életében bármilyen tisztelete. A kortárs és a későbbi források Nurhacsit spártai erényeket megtestesítő, kiváló katonának, bölcs hadvezérnek ábrázolják, aki közönséges emberként jár a földön.⁶ Semmilyen nyoma nincs annak, hogy áldozatokat mutattak volna be érte, vagy nagy tisztelettel hódoltak volna neki, ahogy azt a későbbi Qianlong császár (uralk. 1735–1796) kapcsán az angol követ, Macartney megjegyzi.⁷ Így a kultusz kezdetét mindenképpen 1644 utánra tehetjük, eredetét pedig a kínai kultúrában kell keresnünk.⁸

A két háború között bukkant fel az a vélemény, hogy ennek gyökere az uralkodóháznak a kereszténység felvétele előttről származik, és csak a forma változott az ezredfordulón (bővebben ld. Klaniczay, *i. m.*, 14–15.).

⁴ Tak-Sing Kam, The dGe-lugs-pa breakthrough: The Uluk Darxan Nangsu Lama's Mission to the Manchus. *Central Asiatic Journal* 44/2 (2000) 161–176.

⁵ A mandzsus népvét csak 1636-tól használják, így anakronisztikus lenne mandzsus uralkodónak nevezni Nurhacsit, ezért a protomandzsus terminust használom vele kapcsolatban.

⁶ Ezt példázza az alábbi epizód: „Egy téli napon Taizu Hūwangdi [=Nurhacsi] vadászni ment. Akkortájt állt el a havazás, nem akarta az uralkodó, hogy a fűszálak hegyén olvadó hó átnevesítse a ruháját, így feltúrta azt. Kíséretének két tagja sugdolózni kezdett: – Mindent megkaphat az uralkodó, miért kíméli ennyire a ruháját? Meghallotta ezt Taizu Hūwangdi, és felnevetett, majd így szólt hozzájuk: – Nem gondolom, hogy hiányom lenne ruhákból, nem áhítozom rájuk. Az öltözeteimet pedig mindig nektek szoktam jutalomként adni. Helyes lenne, ha most példát vennétek rólam, hogy a hó ne nedvesítse, ne koszolja össze tiszta ruháitokat.” *Omšon biyade . han abalame genefi . abka nimarafi galaka manggi . orho moo i ungkan i nimangga de etuku usihimbi seme etuku be hetere jakade . an be dahame yabure buyanggū gebungge hiya . yakamu gebungge niyalma safi . ai akū banjimbi seme etuku be hairame hetumbi seme . juwe nofi jendu gisurere be . [22a/b] han donjifi injeme hese wasimbuhangge . minde etuku akū seme heterengge waka . nimanggi de usihibufi ai bahambi . ere etuku be nimanggi de usihibure anggala . suwende ice uthai buci eheo . mini beye kemneme malhūšame . ser sere jaka be hairarangge . cohomo suwembe alhūdame yabukini serengge kai sehe .. Taizu dergi hūwangdi i enduringge tacihyan.* H. n., 1741, III. 22.

⁷ Dawson, *i. m.*, 26.

⁸ Ez az idea elvben jöhetett volna a mongoloktól, mivel ott erre találunk példát: Togon Temür kán uralkodása alatt, a 14. század közepén épült *Csabszjiali kapu* (mong. *Cabciyal boyomta*, kínai: 居庸关) felirata Kubiláj kánt bodhiszattvának ábrázolja (*bo thi si wid se c'en q-n*, Kögjiltü [呼 格吉勒 圖], 八思巴字蒙古语文献汇编. 呼和浩特, 2004, 438.). Azonban Nurhacsi és Hung Tajdzsi legfőbb mongol ellenfele, Ligdan kán nem tartotta magát annak, így nem igazolható, hogy ez az akkori mongol politikai gondolkodásból fakadt volna. Korábban David M. Farquhar Ligdan különböző források alapján bodhiszattvának ábrázolta, azonban a felhasznált idézetek nem támasztják alá elméletét, példának okáért Ligdan egyik jelzője: *Mañjuśri metü uqayan bilig yeke-tü* 'Mandzsusrihez hasonló kimagasló bölcsességű' (David M. Farquhar, Emperor as Bodhisattva in the Governance of the Ch'ing Empire. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 38 (1978/1) 17.). Ligdan címei között sem találunk olyat, ami utalna bodhiszattvaságára: „fenséges, magasztos, tajming (= kínai eredetű cím, 太明 'nagy fényességű'), bölcs, minden irányban háborúzó és győzedelmes, tajsung (= kínai eredetű cím, 太宗 'nagy császár'), istenek istene, a világon élők Kormuszda istene, az arany tankereket

A kínai civilizációban az uralkodók tisztelete meglehetősen régi időkre nyúlik vissza. A kínai buddhizmus is elfogadta az uralkodók tiszteletét, például az északi Wei-dinasztia (北魏, 386–535) uralkodóját egy szerzetes (Faguo 法果) 419-ben buddhaként azonosította. Ennek egyik oka az volt, hogy a szerzetes nem hajolhatott meg világi uralkodónak. Azzal, hogy a császársban buddhát vélt felfedezni, a tiszteletadásnak nem volt további akadálya.⁹

A 17. század közepétől a mindenkori mandzsu uralkodót többek között Mandzsusrival kezdték azonosítani. A Mandzsusrival való egyeztetés Kangxi (uralk. 1661–1722) idejére szinte kizárólagossá vált,¹⁰ aminek több oka volt: egyrészt a bodhiszattva nevének és a mandzsu népnévnek hangzásbeli összecsengése, másrészt egy jóslat, melyet a 3. Dalai lámának tulajdonítanak, miszerint Kínát, Mongóliát és Tibetet Mandzsusrí reinkarnációja és egy későbbi Dalai láma fogja egyesíteni és uralni.¹¹ E jóslat feltételezhetően az 5. Dalai láma pekingi meghívásával és 1652–1653-as útjával volt összefüggésben. A Mandzsusrival való azonosítás egyik eredményeként a mandzsu-korban kiemelt támogatást kapott a Wutaishan (五台山 'Ötormú hegy'), melyet Mandzsusrí lakóhelyének tartottak.¹² A Wutaishan atmoszféráját Qianlong császár próbálta Peking közelében is megteremteni olyan kolostorok építésével, melyekben a fő szobor Mandzsusrít ábrázolta.¹³

A császár tisztelete megjelent a szentélyekben is. Az ezt bizonyító tárgyi emlékek többek között az oltárokon elhelyezett táblák voltak, melyek hosszú életet kívántak az adott uralkodónak. Erre példa a höhhoti *Yeke juu*, azaz a Nagy kolostor (közismert kínai neve: 大召, hivatalos mandzsu nevén: *Jecen akū sy*, mongolul *Caylasi ügei süm-e*, azaz *Időtlen/Örökre fennmaradó kolostor*)¹⁴ főszentélyének oltárán található tábla az alábbi felirattal:

---

megforgató tankirály.” *Sutu boyda tayiming secen . jüg-üd dayin büged ilayuyci . tayisung . tngri-yin tngri . delekei dakin-u qormusda . altan kürdün-i orciyuluyšan nom-un qayan*. Lubsangdanjin, *Altan Tobci* (1651–1655). H. n., 1999, 684.

⁹ Farquhar, *i. m.*, 9–10.

¹⁰ Néhány 17. század közepén íródott levél alapján a mandzsu uralkodó akkori megszólítása: „tisztá étkü kán fia” (egy legendás indiai király neve [szanszkrit *Śuddhodana*]), „Mandzsusrí újjászületése”, „Ég által elrendelt sorsú”, „a világon élők magasztos Kormuszdája”, „tankerékforgató”, „tankirály, vadzsrás nagy tanító.” *Mongyol dangsa ebkemel-ün emkidkel*. Cimeddorji nayir. II. S. l., 2004, 146–155.

¹¹ Zahiruddin Ahmad, *Sino-Tibetan Relations in the Seventeenth Century*. Rome, 1970, 167.

¹² Charleux Isabelle, *Nomads on Pilgrimage. Mongols on Wutaishan (China), 1800–1940*. Leiden–Boston, 2015, 116 skk; Hamar Imre, *Buddhista szent hegyek Kínában: a Wutaishan és a Niutoushan*. In: *Szent hegyek a buddhizmusban*. Szerk. Hamar Imre–Gelle Zsóka–Kósa Gábor. Budapest, 2017, 78.

¹³ Mark C. Elliott, *Emperor Qianlong. Son of Heaven, Man of the World*. New York, 2009, 74.

¹⁴ Altanorgil, *Köke qota-yin süm-e keyid*. H. n., 1981, 89 skk.

1. kép A mandzsú uralkodót éltető tábla egy buddhista szentély oltárán

„Tízezer, tízezer évig éljen a császár!” (*Hūwangdi tumen se tumen tumen se*, ld. 1. kép). A mandzsui hatalom összeomlásával (1912) e táblák javarészt eltűntek; elvétele látni belőlük az oltárokon.¹⁵

A táblák is bizonyítják, hogy a buddhista vallásnak nem csupán az volt a célja, hogy az alattvalókat segítse a megvilágosodáshoz vezető úton. Ezt az alábbi, Kangxihoz köthető idézettel szeretném érzékeltetni:

„Úgy gondolom, hogy Buddha tanai magasztosak és tiszták, megbocsátást és könyörületességet hirdetnek. Az uralkodói rétegnek abban segít, hogy a császárok uralmát észrevétlenül támogatja, az alattvalóknak pedig a tudatlanság eloszlatásában segít. ”¹⁶

A buddhista vallás az oltárookra tett áldáskérő táblákon kívül mással is az uralkodó segítségére volt. A szerzetesek áldozatokat mutattak be az uralkodó és a hatalom minél jobb működéséért. 1696-ban Kangxi egyik bizalmas lámája, Nejicsi Tojin (mongol *Neyici toyin*, 1577–1653) második megtestesülésének (1671–1703) javaslatára az egyik kolostorban külön szentélyt emeltek a császár hosszú élete és szilárd hatalma érdekében.¹⁷ Az uralkodó nyújtott pénzbeli támogatást ennek megvalósításához; saját páncélját, sisakját és fegyverei egy részét is a kolostornak adományozta.¹⁸ A tárgyakat egy oltáron helyezték el,

¹⁵ Egy másik példa a Potalából: egy négy nyelvű (mandzsui–mongol–tibeti–kínai) tábla, felirata szerint az uralkodónak kíván hosszú életet (mandzsui felirata: *Forgon be aliha hūwangdi tumen se tumen se*, mongol felirata: *Cay-i ejelegci quwangdi tūmen nasun tūmen tūmen nasun*). A tábláról egy képet ismerek, egy orosz blogger posztolt egy fotót róla. Elérhetőség: <https://magazeta.com/2007/05/potala-temple-china/> (2017. augusztus 15.). A képhez magyarázatként azt írta, hogy a felirat tibeti nyelvű, és az szerepel rajta, hogy „Éljen a császár!” Valószínűleg ezek a táblák az uralkodó születésnapjára készültek.

¹⁶ *Bi gūnici . fucihi doro bolgo bime getuken . gosin jilan be akūmbufi . dergi de oci . han sei doro de dorgideri aasilame . fejergi de oci . geren mentuhun de getukeleme ulhibume tusa arame [...]. Dayicing gurun-u dotoyadu yamun-u mongyol bicig-iin ger-iin dangse*. III. Buyandelger et al. H. n., 2005, 200.

¹⁷ *Öbör boyda-yin namtar*. Altanorgil emkid. H. n., 2010, 293.

¹⁸ Mit keres egy fegyver a kolostorban, ha Buddha azt mondta, hogy tartózkodni kell az élet kioltásától? A Tan védelmében ez megengedett volt, szélsőséges példa erre Inoue Enrjó (井上円了, 1858–1919) japán filozófus nyilatkozata 1904-ből, a japán–orosz háborúval kapcsolatban: „Az oroszok nemcsak a mi, hanem Buddha ellenségei is. Megölni őket nem csupán hazafias, hanem buddhista kötelességünk is.” (Idézi: Bernard Faure, *Bouddhisme et violence*. Paris, 2008, 34.). Buddhista szövegekben is találunk példát az élet kioltásával kapcsolatban, így a Sambalával kapcsolatos egyik műben olvashatjuk, hogy a fenséges láma szárnyas kőparipán vágat, s lándzsával döfi le a tévtanokban tévelygőket. Azt sem lehet állítani, hogy ez pogány szöveg lenne, mert a 6. Pancsen láma (*Blo bzang gpal ldan ye shes*, 1738–1780) írta (Charles Roskelly Bawden, *The Wish-prayer for Shambala. Monumenta Serica* 36 [1984–1985] 457, 472.). 2009-ben, höhhoi egyetemi tanulmányaim során egyik tanárom egy alacsonyabb rangú újjászülető láma volt, akinek az óráján felmerült ez a kérdés. Tanítása szerint bizonyos esetekben embert ölni sem bűn, példának okáért előfordul, hogy a halálos bűnt elkövető lámákat megölik, majd szívüket feláldozzák. Ennek oka, hogy ez kevesebb pokolbéli szenvedéshez és jobb újjászületéshez vezethet. Állítása szerint a mai napig él ez a rítus, ezt azonban nem állt módomban ellenőrizni.

s még a 20. század elején is áldozatokat mutattak be nekik.¹⁹ Szintén Nejicsi Tojin második újjászületése volt az, aki jelentette a császárnak, hogy öméltósága születésnapja alkalmából elvonulna az uralkodó hosszú életéért imádkozni.²⁰ Ennek fényében nem meglepő, hogy a mongol kolostorok egy részét a mandzsui uralkodó alapította és látta el a működéshez szükséges anyagi forrásokkal (általában ezek lettek a legnagyobbak és leggazdagabbak).²¹

A buddhizmus és a mandzsui hatalom kapcsolatára szútrák kolofonjaiban is találunk utalást. Néhány példa: a *Śrīdevīmahākālīsādhana* szútra mongol fordítója egy hosszú verssel toldotta meg művét, melyben az alábbiakat olvashatjuk: „Isteni, magasságos, hatalmas, fenséges úr, éljen tízezer évig! / A tökéletes, erőteljes császári hatalom még inkább növekedjék! / A nyugodalmas béke és boldogság minden irányban terjedjen szét!”²² A *Mañjuśrīkrodhasādhana* szútra mongol kolofonjában ezt találjuk: „Az uralkodó erőben és egészségben éljen tízezer évet és örökre terjedjen el a Tan.”²³ A *Sekoddeśaṭipyaṇi* szútra kolofonjában ez olvasható: „Mandzsusri fenség rendíthetetlenül uralkodjon tízezer világkorszakon keresztül!”²⁴ A példák sorát az *Upanātha értelmének magyarázata*²⁵ című szútra kolofonjával zárom: „A tekintélyes Mandzsusri, magasságos, hatalmas uralkodó arany nemzetségének minden tagja bővelkedjen nemes tettekben, szerencsében, boldogságban! A hatalmas uralkodó hatalma a hegyek urához, a Szuméri-hegyhez hasonlóan legyen sziklaszilárd!”²⁶

A fent említett, elsősorban a kolofonokban megbúvó áldáskéréseken kívül alig van kézzelfogható nyoma az uralkodóért bemutatott áldozatoknak.²⁷ Csangtya Rölpe Dordzse²⁸ összegyűjtött mongol nyelvű munkáiban található egy áldozati

¹⁹ Altanorgil, i. m., 127.

²⁰ *Öbör boyda-yin namtar*, 302.

²¹ Robert James Miller, *Monasteries and Culture Change in Inner Mongolia*. Wiesbaden, 1959, 17–23.

²² *Tngri degedü yeke boyda ejen-ü tümen nasun kiged. tegüs erke kücün qan törö ulam ulam öndöridcü . tegsi amurlingyui bayasqulang arban jüg-tür delgerekü bolturyai*. Ld. *Catalogue du Tanju mongol imprimé*. II. Ed. par Rintchen. New Delhi, 1964–1974, 230.

²³ *Ejen qayan-u tümen nasun batuduyad . egürde burqan-u šasin delgeretügei*. Ld. *Catalogue*, II. 413.

²⁴ *Mañjuśri ejen-ü ölmei tümen kalab-tur batudduyad [...] bolturyai*. Ld. *Catalogue*, I. 26.

²⁵ A szanszkrit cím hiányzik, a mongol címe: *Upanātha-yin udq-a-yin tayilburi orusiba*.

²⁶ *Erketü mañjuśri degedü yeke qayan-u altan uruy bügüde-yin aliba . erkilen sidkegsen üiles ba coy jali nasun buyan üilemji arbiddun . erkesigci qan törö anu ayulas-un qayan Sümir ayula metü batidqu bolturyai*. Ld. *Catalogue*, I. 19.

²⁷ A Qianlong császár parancsára összeállított mandzsui sámánszertartások gyűjteménye (*Hesei toktobuha manjusai wecere metere kooli bihe*) ezzel kapcsolatban egy fontos információt közöl: „Kung Ning Gungban (坤寧宮) az alábbi áldozatok kerültek bemutatásra: havonta az uralkodóért [...]” (*Kun ning gung de wececi . biyadari ejen i jalin wecehe metehe amala*). Ld. Hesei toktobuha manjusai wecere metere kooli bihe. I. H. n., 1779, 25.), azonban itt feltehetően ez nem buddhista, hanem „pogány” áldozat volt, ezért erre nem térek itt ki részletesebben.

²⁸ Tibeti neve: *Lcang skya Rol pa'i rdo rje*, mongol: *lcang-skya qutuytu*, kínai: 業西丹畢蓉

szöveg az uralkodó részére, melyről azonban a címén kívül (*Manžuśrii boyda yeke qayan-u batu orosil sayin buyan-u quran-i oroγuluγci*) más adat nem áll rendelkezésre.²⁹

A közelmúltban felbukkant egy mongol nyelvű, hiányos kézirat, mely többek között egy áldozati szöveget tartalmaz Jiaqing (uralk. 1796–1820, mandzsu neve: *Saicunga Fengšen*, kínai: 嘉慶帝, mongol: *Sayisiyaltu Irügeltü*) császár részére. A kézirat négy lapja áll jelenleg rendelkezésre; a címlap és az első szöveg, amely a második oldal első felén ér véget, elveszett. A lapok 22x8cm nagyságúak. A kéziratot meglehetősen gyakorlatlan kéz írta (feltehetően másolta). A szöveg keletkezését 1796 és 1820 közé, Jiaqing császár uralkodási idejére tehetjük. Az áldozat bemutatásának idejére, módjára semminemű utalás nincs; nem derül ki, hogy naponta kell-e bemutatni vagy évente egy, esetleg több alkalommal. A szöveg nagy valószínűséggel sem a császári udvarból, sem annak környezetéből nem származhat, mivel Kína leírása hibás: például 18 tartomány helyett csupán 13 szerepel, s az egyik tartomány nevéként városnév van megemlítve.

A szöveg szerkezete összhangban áll a mongol füstáldozatoknál általánosan elterjedt struktúrákkal.³⁰ Első lépésként az áldozatbemutató lecsendesíti tudatát, melyhez Kundali (szanszkrit *Kuṇḍali Vidyarāja*) *dhāra*nijét és egy tisztító mantrát használ. Az üressé vált tudattal kell elképzelni az áldozati tárgyakat, majd meghívni az áldozatra azokat, akikhez szól: jelen esetben a mandzsu uralkodót kíséretével együtt.³¹ Miután az áldozatra a meghívottak megérkeztek, következik az áldozati tárgyak részletes felsorolása. Ekkor már néhány kívánság is helyet kap, melyek megvalósulását az áldozatbemutató szeretné fáradozásaiért cserébe megkapni. Majd következik a tisztító rész. A mandzsu uralkodó és környezete alapvetően nem tisztátalan, azonban a velük szembeni szabály-

梅. A 18. század egyik legnagyobb befolyással bíró szerzetese volt, Qianlong császár nevelőjeként és későbbi tanácsadójaként nagy befolyással volt a mandzsu uralkodói politikára. Életéről ld. Xiangyuan Wang, *The Qing Court's Tibet Connection: Lcang skya Rol pa'i rdo rje and the Qianlong Emperor*. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 60 (2000/1) 125–163.

²⁹ Összegyűjtött munkáinak (*Lcang-skya qutuytu n'ag bdang chos ldan-u 'bum jarlii*) hetedik kötetében kapott helyet (*Catalogue of Ancient Mongolian Books and Documents of China*, I. Beijing, 1999, 184.). 2017. április 24–25-én került megrendezésre a „Mongolian Buddhism in Practice” konferencia (Budapest, ELTE), melynek egyik előadásán mandzsu uralkodókhoz szóló kéziratok áldozati szövegek kerültek röviden bemutatásra (Lajhanszüren Altanzaja, „*Szajalsalt jörölt irhsilín edzen háni szan tahl egerlig hangagch hemegdeh orsiv*” *hemeh szudrin tuháj*). A szemvillanásnyi időre kivetített szövegekből nem lehetett komoly következtetéseket levonni, a kutatómunkához szükséges megvárni az előadás nyomtatott változatának megjelenését.

³⁰ A mongol áldozati szövegek három dolgot minden esetben tartalmaznak: mi az áldozat, kinek mutatják be és miért, azaz mit szeretne cserébe az áldozat bemutatója. Amennyiben vizualizáció is helyet kap, az adott szöveg tartalmazza a tudat lecsendesítésének módját, illetve részletesen ismerteti az áldozati tárgyakat, és általában a megidézendő istenségről is pontos leírást ad.

³¹ Ha valamely istenség, bodhiszattva meghívásáról van szó, akkor az áldozati szöveg tartalmazni szokta külleme, attribútumai leírását is, hogy a vizualizáció során fel lehessen idézni az alakját.

szegések, törvénytelenések következtében azzá válhatnak. Egy magasztaló rész következik, melyben kérések szintén megfogalmazódnak: többek között esőt, bő termést³² áhít az áldozat bemutatója. Az uralkodó mellett a hadistenekeket is magasztalja, illetve hozzájuk is áldáskéréssel fordul. Végül egy általános, mindenkire kiterjedő áldáskéréssel zárul az áldozat. A szöveghez tartozik egy rövid kolofon is, melyből kiderül a szerző kiléte (azonosítása kérdéses), valamint egy figyelmet érdemlő megjegyzés olvasható, mely arra utal, hogy voltak olyan „keményvonalas” buddhisták, akik elleneztek mindennemű áldozatbemutatást az evilágiaknak. Itt elsősorban az a kérdés, hogy lehet-e buddhistaként áldozni a mandzsu uralkodónak. A szerző szerint természetesen igen – ha nem ezen a véleményen lett volna, akkor ezt a szöveget sem írta volna meg. Azt a nézetet vallja, miszerint az uralkodó ténylegesen Mandzsusrí reinkarnációja, így az az eretnek, aki nem hódol neki. S itt vissza is jutunk a korábban már említett kínai szerzeteshez a Wei-dinasztia idejéből, aki az uralkodóban buddhát vélt felfedezni.

FÜGGELÉK

A hatalmas Jiaqing császárhoz szóló áldozati és áldáskérői szöveg 1796 és 1820 között³³

*Om bazar amirta küngdali qan-a qan-a om pad om sawaw suru sarwa darma suwau-a sutu qang.*³⁴ Üresség legyen! Az éteri ürességben az *om* szótagból keletkezzen egy hatalmas drágakövedény. Átható boldogság közepette az áldozati tárgyak, melyek kielégítik

³² A bő termés első pillantásra különös kérés egy mongoltól (amennyiben nomadizál). Azonban a Buddha szülőföldjén lévő földművelés fontosságának kései lenyomataként a mongol buddhista emlékekben bőven találunk ezzel kapcsolatos kívánságokat. Például a korábban említett Csabcsijali kapun az alábbi felirat áll: „Az eső a termőföldet szükség szerint termékenyítse” (*k'eé qu-r t'ri-yn t'o--sun č'ak'-yr beu-t'eu-ju*. Kiadását ld. Kögjiltü [呼 格吉勒 圖], i. m., 447.). A buddhizmus hatásaként a földműveléssel kapcsolatos kívánságok népvallási szövegekben is megjelentek, például a Fehér Öreghez szóló füstáldozatokban (*Čayan ebügen-ü sang*). Vö. Sárközi Alice, Incense-offering to the White Old Man. In: *Documenta Barbarorum*. Hrsg. von Klaus Sagaster–Michael Weiers. Wiesbaden, 1983, 360.

³³ Magángyűjtemény. Első közzététel és fordítás.

³⁴ Ez két mantra. Az első rész (szanszkrit: *om vajra amrita kuṇḍali hana hana hūm phaṭ*) Kundali dhāranije, míg a második (szanszkrit: *om svabhāva-śuddhaḥ sarva-dharmāḥ svabhāva-śuddho 'ham*) egy tisztító. Mongol áldozati szövegek gyakran kezdődnek ezekkel a mantrákkal, példának okáért: *Ündüsün bsang* (Henry Serryus, A Mongol Lamaist Prayer: *Ündüsün bsang* “Incense Offering of Origin”. *Monumenta Serica* 28 [1971] 321–418.), *Corji blam-a Ayvangdorji ber jokiyaγsan tngri delekei jajar oron-u sang takily-a* (Magdalena Tatár, Two Mongol Texts Concerning the Cult of the Mountains. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 30 [1976] 1–58.).

az öt vágyat, mindent leljenek el, az eget is borítsák be.³⁵ Mondd háromszor, hogy *om a hum*, majd az alábbi dháranit: *om sarwa bad bur-a qur-a sur-a awarati awarati qan bazar baray-a kem qooy-a*. Az áldásukkal foglalj helyet, és mondd a következőket:

Ó, kínai földnek palotájából, Peking városából Mandzsusri újjászületése, Jiaqing³⁶ császár, édesanyáddal, fiaiddal, bizalmas tanácsosaiddal, tisztviselőiddel, szolgálád hadaival ...³⁷ fáradj ide! Kérlek, foglalj előttem helyet, és szilárdan, megnyugvással ülj az aranytrónon, amelyet istenekhez méltó kelmék borítanak!

Az áldozati, szemet gyönyörködtető tárgyak és a szóbeli áldozat leírása

Ó, a valóságban előkészített, gondolatlanul átváltoztatott két csésze víz mellett értékes tárgyakkal, illetve zenével, arany itallal, öt vágnak megfelelő ötféle áldozattal, teával, pálinkával, kenyérrel, zsírral, cukorral, valamint mézzel, rizzsel és más étekkel áldozom. Legfőképpen az uralkodó hét ékességét ajánlom fel, melyek a következők: ezer küllős arany kerék, vágyakat teljesítő nagy csintamáni drágakő, ... felséges asszony,³⁸ hatalmat támogató négy tanácsos, a katonák legnemesebbje, az erőtől kirobbanó nagy fehér elefánt, ereje teljében lévő ezer csodálatos paripa, az ellenfél álnokságait ismerő hadvezér.³⁹

A boldogság nyolc tárgya⁴⁰ és a hét értékes drágakő⁴¹ felajánlásával add meg a varázserőt, hogy a vágyott dolgokat létre tudjam hozni! Ezen kívül felajánlok arany kantárt, felszerszámozott szép paripát, jakot, birkát, tevét, marhát, kecskét, kutyát, pávát, énekesmadarat,⁴² tyúkot és minden mást is. Ezekből annyit ajánlok fel neked, hogy betöltse a világ minden szegletét! Fogadd el⁴³ őket, és kegyeskedj varázserőt adni nekem!

³⁵ Az öt vágy valószínűleg az öt érzékszervvel (látás, hallás, szaglás, ízlelés és tapintás) van kapcsolatban.

³⁶ A mongol szövegben a mandzsú császár mongolul (*Sayisiyaltu Irügeltü*) szerepel.

³⁷ Ez után a mongol szövegben az alábbi nehezen értelmezhető rész áll: *k'ü qubilyan metü-yin köng cinb*.

³⁸ Az „asszony” szó egyes jelzőinek értelmezése problémás, ezért kihagytuk őket.

³⁹ A hét ékességről bővebben ld. Robert Beer, *The Handbook of Tibetan Buddhist Symbols*. Boston, 2003, 37–42.

⁴⁰ A boldogság nyolc tárgya az alábbi: tükör, bezoárkő, joghurt, tippanfű, bilva (gyümölcs), kagyló, cinóber, mustármag (Tcheuky Sêngué, *Petite encyclopédie des divinités et symboles du bouddhisme*. Saint-Cannat, 2014, 486–488.).

⁴¹ A hét drágakővel kapcsolatban többféle felosztás is ismert. *Mongyol töbed kitad qabsuryaysan toyan-u medege*. Orciyulun nayirayulba Sonom–Nayantai. H. n., 2009, 422.

⁴² Bizonytalan fordítás, a szövegben ez áll: *sing sing dau sibayun*. A *sing sing* önmagában mongolul nem jelent semmit, ahogy a *dau* sem, a *sibayun* viszont madarat jelent. Hipotetikusán két megoldás jöhet szóba, de egyik sem kielégítő. A *sing sing* mandzsul majmot jelent, de mit keresne egy mandzsú szó a mongol szövegben (ráadásul a majom szót ismeri a mongol, szerepel is a 12 állatjegy között, így biztos ismernie kellett ezt a szerzőnek is). A másik megoldásként az énekesmadár szó jöhet számításba (szing-szing hangú madár), de az ehhez hasonló szerkezetek a mongolban meglehetősen ritkák (a mandzsuban gyakoriak), ráadásul a *dau* szót javítani kellene *dayutura*, ami szintén kérdéseket vet fel.

⁴³ Az eredeti szövegben az étkezik (*joyoylaju*) szó szerepel itt, ami bevett fordulatként bukkan fel ételáldozatos szövegekben, itt azonban többről van szó, mint étkekről, ezért egy másik, sze-

Tisztítás és bűnbánattartó rész

Ó, a mindent magába foglaló tudás tüze fellobbanó parazsának hatalmas lángtengerében szantál, ..., ⁴⁴ öröm, boróka és más, az isteneket is megtisztító áldozat érzékeknek kellemes, hatalmas füstje száll, ezzel tisztítom meg Mandzsusri megtetesülését, az isteni uralkodót. A világon élőkön uralkodót, különösen a családját, a bizalmas tanácsosait, tisztviselőit, csatlósait tisztítom meg! A palota és a vidék fényes istenét megtisztítom! A palota szellemét, pusztá istenségét, az úton kísérő istent is megtisztítom! A mindent megtisztító füstáldozat felajánlásával a bizalmas problémák, a törvénytelenségek és visszaélések mind szűnjenek meg, legyen minden ezektől megtisztítva!

Magasztaló rész

Ó, a mindenkin győzedelmes, bölcs és tökéletesen cselekvő Mandzsusrit, aki az élőlényeket megsegítő uralkodói hatalmat gyakorolja, a fekete kínai⁴⁵ Sangsi⁴⁶ és Nanjinnal⁴⁷ együtt 13 nagy tartománynak⁴⁸ az urává lett, téged magasztallak! A csillagok gyűrűjének közepén fekvő holdhoz hasonlatos Tibet havas ormai, ..., ⁴⁹ halha, ojrát és más területeken lakó élőlények győzedelmes ura, téged magasztallak! Könyörülettel, minden élőlényhez úgy szólsz, mintha saját gyermeked lenne, parancsodra mindenki térdre borul előtted. Olyan fenséges vagy, mint a pekingi Szuméru-hegy,⁵⁰ téged magasztallak! A hozzád szóló áldozat és a meg nem szűnő magasztalás ereje által a fagy, a jégeső, a szárazság, a zord tél ereje csillapodjon, a vagyon, a vetés, a gyümölcsök és minden más növekedjék, és se tolvaj, se rabló, se más káros csapás ne okozzon veszteséget! Összefoglalva, nekünk mindnyájunknak erősen vágyott dolgainkat rögvest biztosítsd! Különösen arra a földre hullajtsd idejében az esőt, amelyet bevetettek. Gondoskodj a bő termésről!

Hadisteneket magasztaló és áldáskérő rész

Ó, a megvilágosodást elért és még el nem ért hadistenek! Társatokká szeretnék válni, soha, egy szempillantásnyi időre sem elhagyva titeket. Istenek, földalatti sárkányurak és

---

mantikailag helyesebb szót kerestem.

⁴⁴ Valószínűleg valamiféle kellemes illatú növényféle, meghatározása bizonytalan.

⁴⁵ A mongolok klasszikus világfelfogásában 9 ország, illetve nép szerepel, ez az „5 színes-, 4 idegen ország/nép” elnevezésű felosztás (*tabun öngge . dörben qari ulus*). Az öt színes ország az alábbi: kék mongol, vörös kínai, fekete tibeti, sárga szártúl (mai Xinjiang területén korábban élt török eredetű népesség) és fehér koreai. Ennek alapján nem értelmezhető a fekete kínai megnevezés.

⁴⁶ Shanxi (山西) vagy Shaanxi (陕西) tartomány.

⁴⁷ Város, Jiangxi (江西) tartomány központja.

⁴⁸ A mandzsukorban a kínai területeket 18 tartományra osztották, kérdéses, hogy itt miért csak 13 szerepel.

⁴⁹ Bizonytalan az értelmezés.

⁵⁰ Pekingben, a nyári palotában van egy tibeti stílusban épült, Szumérúnak nevezett templom (mai nevén: 四大部洲), ami egy kisebb dombon áll – nem egyértelmű, hogy erre vonatkozik-e az utalás.

emberek tárgyait, erejét, gazdagságát és minden mást, erénynek, jó sorsnak, szerencsének a varázsát nekem kegyeskedjete megadni!

A boldogság kiterjesztése

A tankereket tárgyakkal megforgató tankirály révén a gyarapodó vagyonnak, a sokasodó jószágnak öröme legyen velem! Az ínség úgy szűnjék meg, mintha a vágyteljesítő Csintamáni drágakövet találtam volna meg, mely biztosítja a szükséges javakat, ennek a drágakőnek boldogsága legyen itt! Esrua és Kormuszda istenek oltalmazó áldása segítsen, a mindent elrendező isten keltette boldogság boldogítson, erényes vágyak maradéktalanul teljesüljenek, az élet legyen hosszú, betegség nélküli, boldogsággal és örömmel teljes!

Ez volt a hatalmas Jiaqing császárhoz szóló áldozati és áldáskérői szöveg. Ezt a magabiztos Szang Maticsi írta saját kezével. Néhányan azt hangoztatják, hogy miután Buddhához fordult az ember, nem helyénvaló a világ isteneinek áldozatot bemutatni. Azonban a tibeti Szongcen Gampo,⁵¹ aki az élőlények lecsillapítása végett emberi alakot öltött, így tanított: „Ebben a világkorszakban Mandzsusri bármilyen tanterjesztő alakban érkezhet a Tan erősítése és az élőlények segítése végett.” Így pontosan az az eretnek, aki ezt tévtannak tartja. [...]

Ha bármelyik bölcs hibát találna ebben a szövegben, azt megkérném, hogy legyen szíves kijavítani!⁵²

Mangalam.

Mind a hat létszférában élő élőlény megsegítése végett – melyek közül egy korábbi életemben bármelyik édesanyám is lehetett –,⁵³ bizalommal írtam le a hatalmas Jiaqing császárhoz szóló füstáldozatot.

⁵¹ Tibetiül: *srong btsan sgam po*, az első buddhista uralkodója volt Tibetnek (megh. 649).

⁵² A mai szemmel meglehetősen álszerénynek nevezhető gondolat nem volt ritka vendége a különböző kolofonoknak. Ezt két példával szemléltetem: a *Krodhavijayakalpaga hyatantrasya tika* mongol fordítója így szabadkozik: „Imádkozom, hogy legyenek könyörületesek a bölcs mesterek, és javítsák ki a hibákat, melyeket a fordítás és az írás folyamán elmém vétett ebben a szövegben.” *Eyin kü orciyulun bicigsen-e minu oyun-iyar yutuqaysan-i / erdem-ten merged ariyudqaju jasan soyurq-a kemen jalbarimui*. Ld. *Catalogue*, III. 509. Egy másik szútra (*Balimvidhi*) fordítója így kéri a segítséget: „Ha tudatlanságom hatalma miatt rossz lenne a fordítás, akkor kegyeskedjete nekem könyörületesen megbocsátani és javítani a hibát!” *Ülü medekü-yin erke-ber buruqu orciyulaysan bolbasu ele . örösiyen nigülesküi-ber külicejü jasan soyurq-a*. Ld. *Catalogue*, I. 157. Azonban találunk az ellenkezőjére is példát, az *Abhidāna-uttaratantra-nāma* szútra tibeti fordításának kolofonjában ezt olvashatjuk: „A fordításban a hiányokból és hozzátoldásokból annyi van, mint ahány szarva van a nyúlnek.” *Ilegüü dotaquu anu taulai-yin eber-lüge adali bui*. Ld. Louis Ligeti, *Catalogue de Kanjur mongol imprimé*. Budapest, 1942, 7.

⁵³ A fordításhoz magyarázatot is fűztem, a mongol szövegben csak annyi áll, hogy „anyává lett élőlény”. Ez megszokott, mondhatni formulás fordulat, jelentése annyi, hogy minden élőlényhez úgy kell viszonyulni, mint saját anyánkhoz, mert egy korábbi életben bárki az lehetett. A kérdésről bővebben ld. Jan Nattier, Eke Boluysan: A Note on the Colophon to the Bolor Erike.

A szöveg átírása

om bazar amirta küngdali qan-a qan-a om pad om sawaw suru sarwa darma suwau-a sutu qang . qoyosun kü boltuyai . qoyosun-u ayar-aca om-aca erdeni-yin saba ayujim boluyad . cenggel yeke-yin dotor . sang-un ed-nuyud tabun küsel-ün erdem-luy-a tegüsügsen büged qotala büirin tegülde oytarui-luy-a sacayu boltuyai .. om a huum 3 ta ögüle . om sarwa bad bur-a qur-a sur-a awarati awarati qan bazar baray-a kem qooy-a . kemen 3 ta ber adislaysan-aca angqan sayuqu nom ayiladqaqu inu . eyin kemen ögüle ay-a nanggiyad-un oron-u ordo qarsi bezejing-ece mangjusiri-yin qubilyan sayisiyaltu irügeltü qayan-tan eke tayiji köbegün yadayadu dotoyadu tüsimed üilecin tergüten k'ti kubilyan metü-yin köng cinb ene oron-dur ayara öber-ün emün-e altan sandalin-u deger-e-dür tngri-yin eldeb jüil keb-iyer [=kib-iyer] bürkügsen-ü deger-e qutuy-tan degedü [2/3] mangjusiri-yin düri-tü ködülel ügei bayasuyşayar batuta sayun soyurq-a .

takil-ün edlel kiged nidiün-ü gegen-e üjegüljü ayiladqaqu takil ergükü anu ay-a bodatai beleddügsen sedkil-iyer qubilyaşan qoyar usu-tu ciqula edlel kiged kög dayun altan umday-a tabun küsel-ün tabun jüil takil cai ariki talq-a tosun şiker burum kiged bal tutur-y-a terigüten-i idege jimis ergün üiledmü ilangyui-a qayan törö-yin doloğan erdeni ergükü anu . mingyan gegesütü altan kürdün-u yeke erdeni sanay-a barbu?yaju uday-a bütügegeci yeke cingdamani erdeni erim? qangyayci jayun ? qatun yeke erdeni qan törö-yi tedkügcü dörben tüsimel yeke erdeni cerig-ün noyan kücün tegülde yeke cayan jayan erdeni ajinai medegci kücün tegüsüşen mingyan külüg yeke morin? erdeni . cinadus-un testürgülügcü-yi ilyan üileddegci yeke cerig-ün noyan erdeni . öljei qutuy-un naiman ed kiged ciqula doloğan erdeni ergügsen-iyer sanayşan kereg [3a/b] bütükü-yin şidi-yi örösiy-e . busu basa tan-dur nadun-dur? ayiladqaju ergükü anu . altan kömüldürge . qajayar-i qutur-y-a oyta-tu degedü morin . sarulay . qoni . temege üker . yamay-a . noqai . toyos . sing sing dau sibayun kiged takiy-a terigüten-i zambutib-un oron qotala-yi oyuyata degürgecü ergümü . joyoylaju neyite şidi-yi örösiyen soyurq-a .

arilyaqu kigen namcily-a [=namacilaqu] üiledkü anu .

ay-a belge bilig-ün yal-un coşca badarayşan-u ayuu saba-aca zangdan . ergi . aagi . arca terigüten tngri ariyulqu sang sedkil-dür jokistu utuyan-u yeke egüle egüni mangzusiri-yin qubilyan bey-e tngri qayan-yi ariyulumu . delekei dakin-i ejelekü-yin kerem? ilangyui-a eke köbegün yadayadu dotoyadu tüsimel üilecin ni ariyulmu . ordo qarşı terigüten qotala oron-u coştu tngri ariyulumui . ordo [3/4] ger-ün tngri . kegere-yin tngri . odaqu jam-un tngri-yi ariyulumui .. qotala-tur ariyulqu takil ergügsen-iyer doroydaqu-yin tüidker kiged cayajin yosun-u osol gem terigüten-i aril=yayad ariyun boltuyai ..

maytayad dalaqu inu .

ay-a bügüde ilayuşan-un belge bilig mangzusiri ber amitan-u tusatu qayan-u yoso

bariju . qara kitad-un sangsi nangjin terigüten arban yurban yeke ayimay-un ejen boluysan tan-dur maytamui . odon-u ciyulyan-u dumda-dur sarin metü töbed casutu kiged . engetü kiged qalq-a oyirod terigüten bügüde amitan-u ilayuyusan cimig duwaca-yin ??? metü tan-du maytamui .. nigülesküi ber bügü=de amitan-i köbegün metü ayiladuyici jarliy-iyar bügüde-yi nigen cay-dur sögüdgegi bey-e inu bejejing-ü sumir ayula metü yeke sür jibiyulang-tu yayiqamsiy [4a/b] qubilyan bey-e-tü tan-dur maytan üiled=mü . tan-i takiyad nasuda maytaysan-u küctün ber kirayu möngdör yang jud amurliqu ba . ed tawar tariy-a jimis terigüten bürin edlel delgerekü kiged öber-iyen irekü kiged qulayai degerem terigüten qoor-a künügel-yi ügei bolqu tobci labasu ba bürün bat??? sanaysan kereg uday-a-yi sedkilcilen bütügül ... ilangyui-a küiringge sacuyusan-u tariyaling-un yajar-dur qur-a usu cay-dur bayulyaju tariy-a boday-a ber degürgen jokiy-a .

dayisun tngri maytaqu kiged qutuy kesig erigülgü inu

ay-a nögcigsen kiged . ese nögcigsen dayisun tngri ta-nuyud-dur nigen ysan tedüi cu qayacal ügei . qani nökü bolon jokiy-a . tngri luus kümün-ü ed kücün erke bayalan terigüten buyan keşig coş ucaral-un şidi-yi nadur örsiy-e ...

öljei qutuy orosiyulqu inu [4/5]

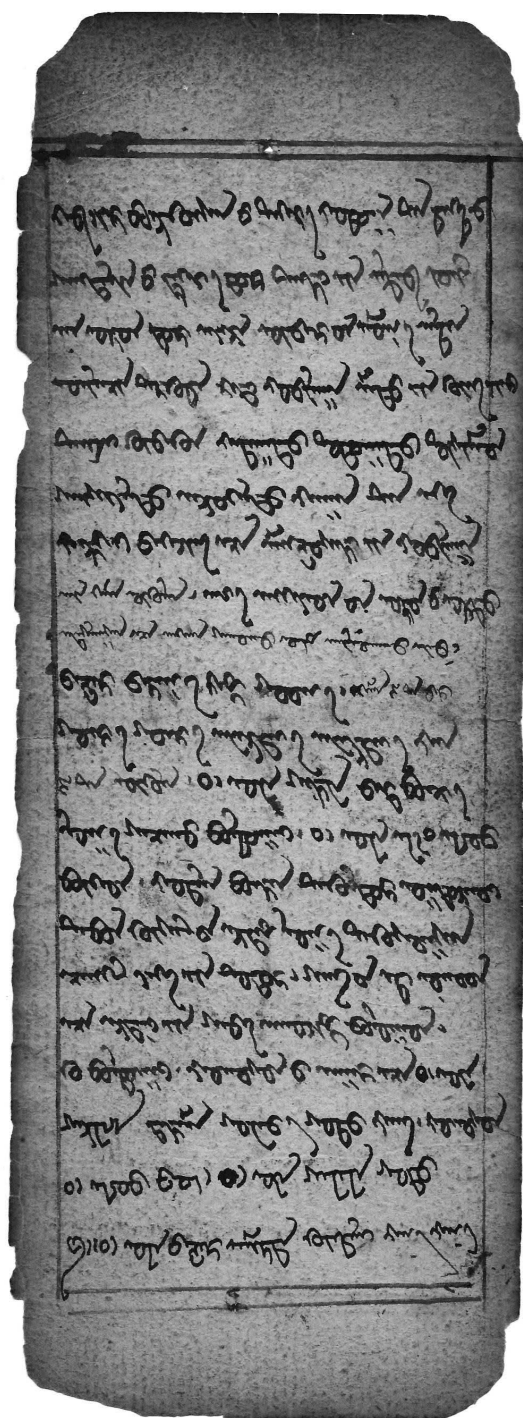
ed-iyer kürdün-ni orciyuluyici qayan-ta ed mal-yi arbijuyuluyad delgerekü-yin öljei qutuy boltuyai .. cingdamani erdeni oloysan metü ügekü yadayu-yi arilyaqu kiged kerigtü durasuku iregülgüci cingdamani erdeni-yin öljei qutuy orosiqu boltu=yai .. eserun kiged qormusda tngri-yin sakiyuluyusan-u adistid-iyar tusalan jokiyayci tngri-yin öljei qutuy orosiqu bolju sayin buyan-u sanay-a sedkilcilen bütügekü kiged nasu urtu ebedcin ügei amuyulang jiryalang tegüskü tegülder boltuyai ..

kemen sayisiyaltu irügeltü yeke qayan-dur ariyun takil ergükü kerig küsel qangyaqu kemekü egüni öber-ün bisirel-iyer sang maciti yar-iyen bicibei .. jarim-ud ber burqan-dur itegel yabuyuluyusan-u uridan?-dur yirtencü-yin tngri-dür mörgükü takiqu jokiqu ügei kemebesü alin ni nomoyayqui-yin qubilyan düri jokiyaysan töbed-ün nom-un qayan sorongcan k'ambo-kemen nomlaysan metü ene cay-un şajin amitan-dur [5a/b] mangjusiri ali nomoyadqaqu-yin qubilyan bey-e qayan-u yosu bariju ariyaysan ni metü bügetel-e ürgül takil-yi qarşı kemegci tere ülü medekü mungqay-u tula qarsi bayituyai erdem sedkesi ügei büged edüge öber-dür cü ??? medegdemü .. merged-ber bicig-dü gem boluyad ni külicejü ayildduyad sigüjü arilyaqu jasaqui-a ayiladqamui ..

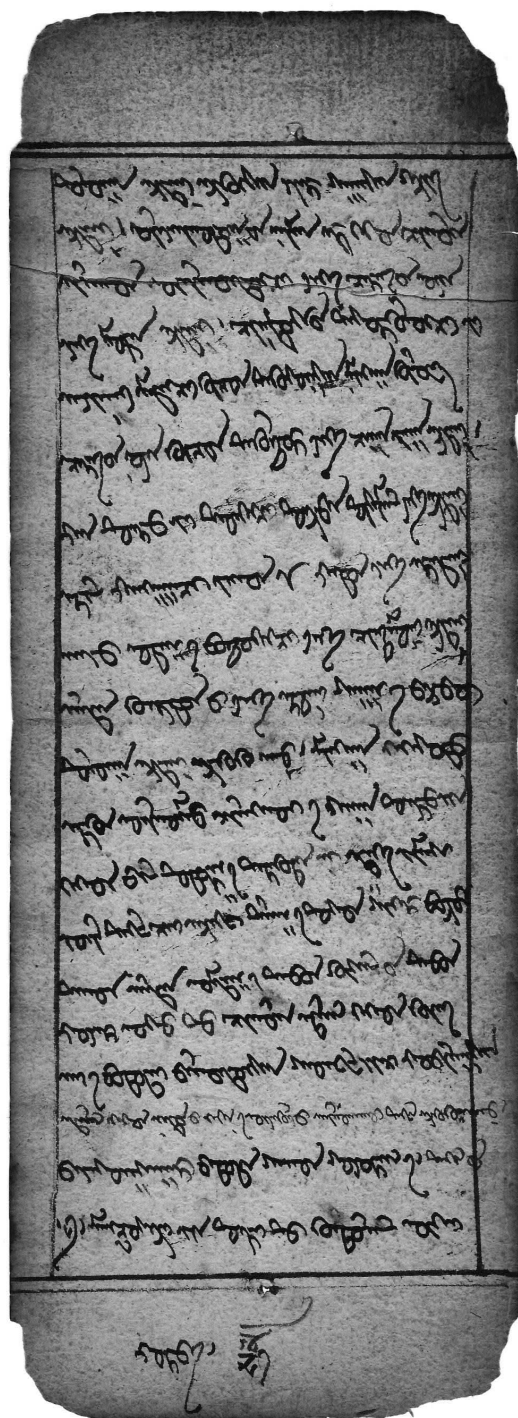
manggalam

eke boluysan jiryuyan jüil qamuy amitan-u tusa-yin tula ed sayisiyaltu irügeltü yeke qayan-u sang-un sudur-yi bisirekü-ber bicibei ..

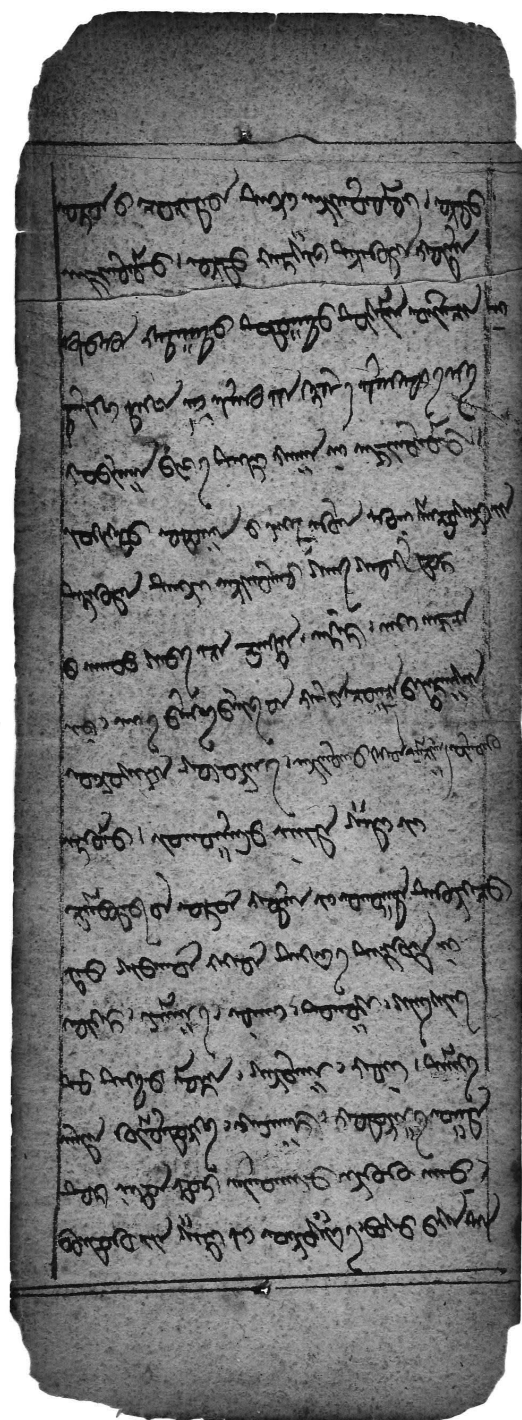

2. kép Folio 2b

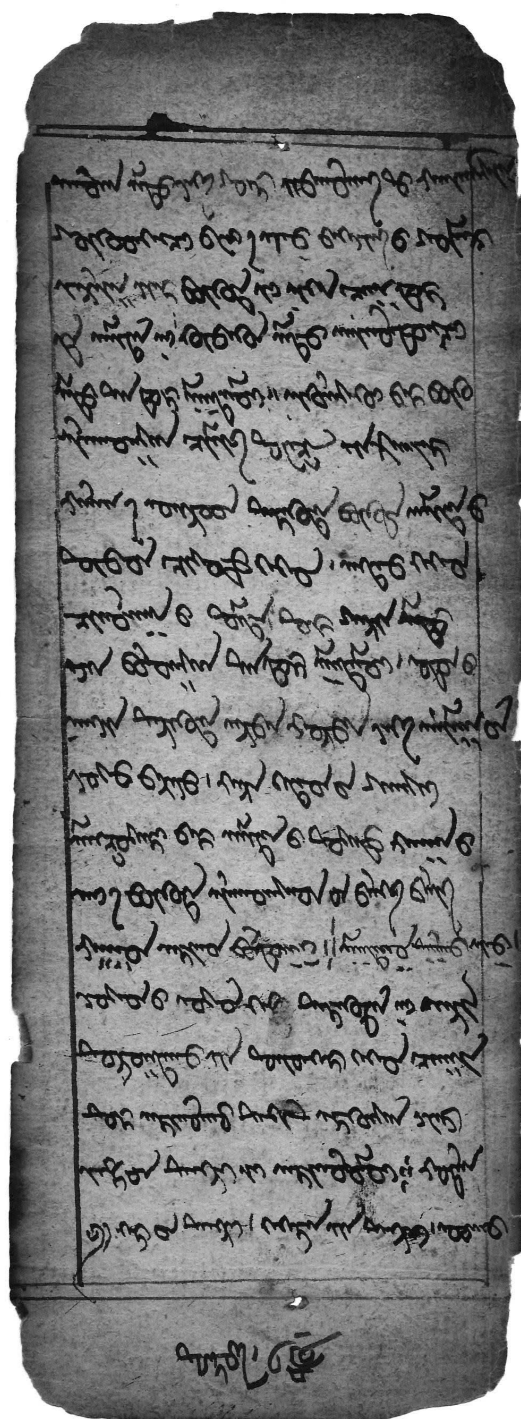

3. kép Folio 3a

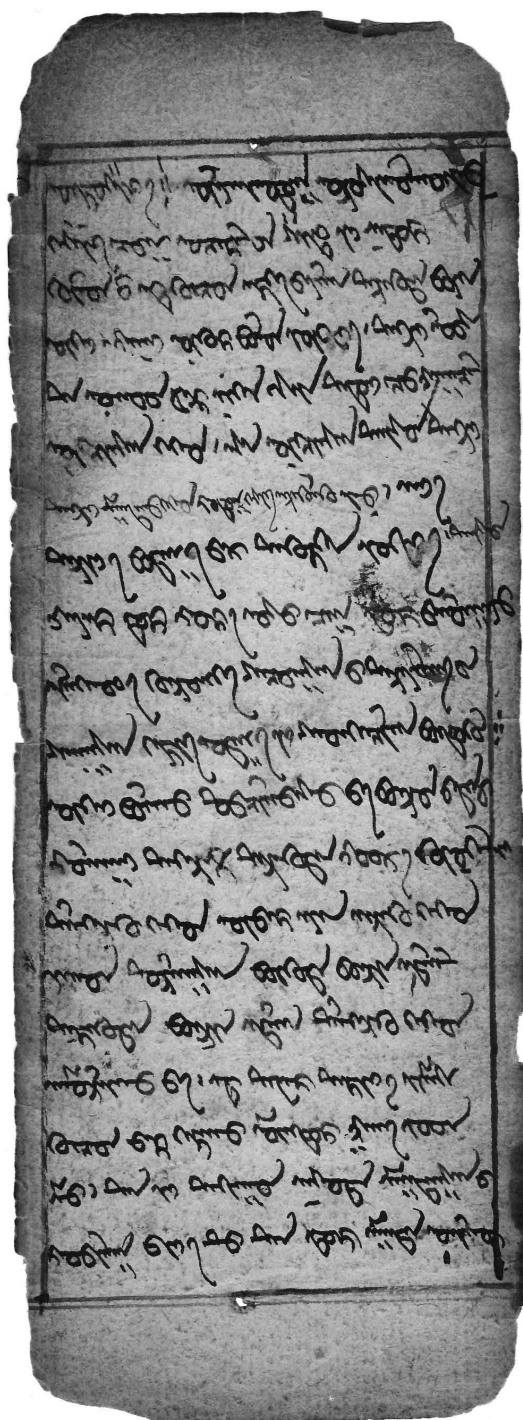

4. kép Folio 3b

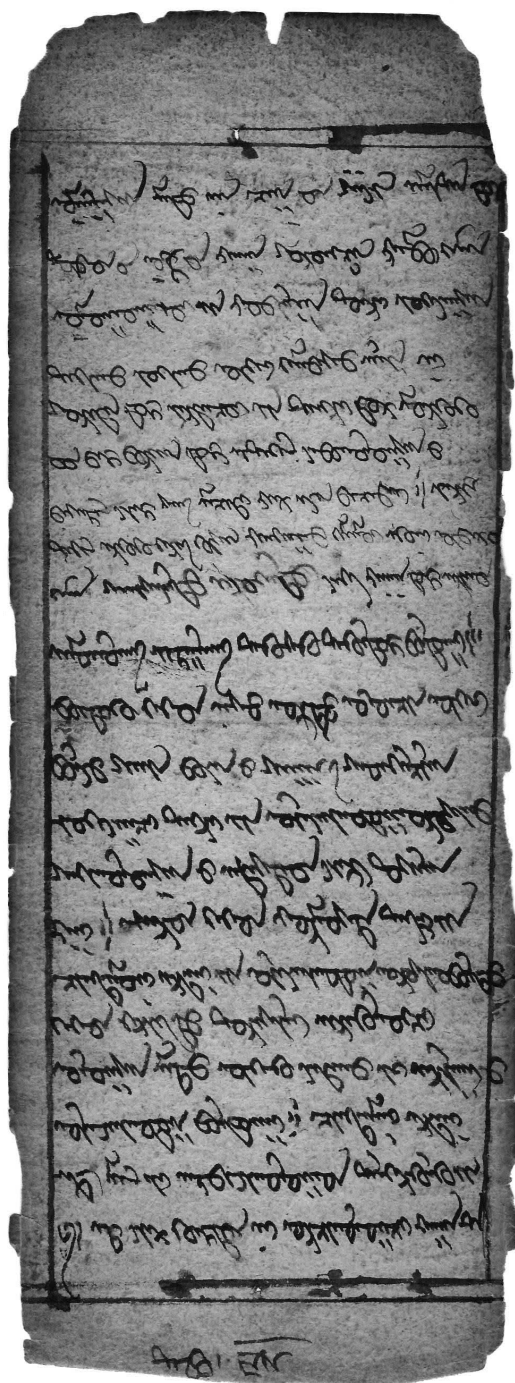

5. kép Folio 4a

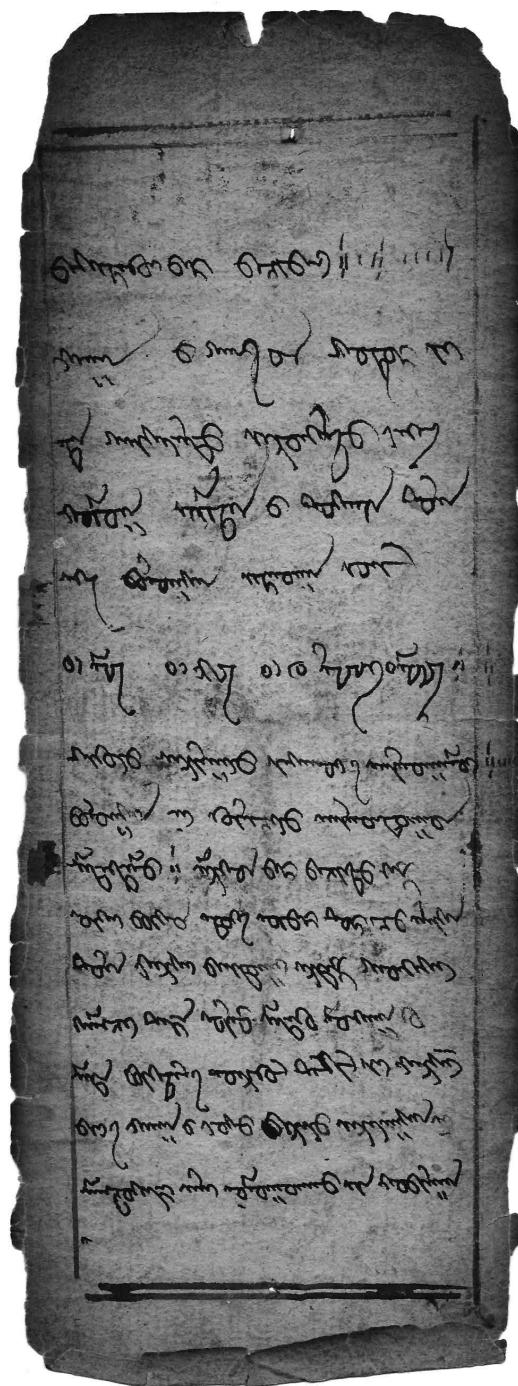

6. kép Folio 4b

7. kép Folio 5a

8. kép Folio 5b